

út mentén fekvő objektum lehetett, már kívül a fallal övezett városon.

A K-i Narancsháztól D-re, már az É-i kert területén feltártuk az írott forrásokból már ismert korábbi narancsházak egyikét. A padlószintig visszabontott épület omladékában kevés 18. századi kerámia feküdt. Az egykori téglapadlón, ill. annak fektetőhabarcsán vaskos rétegben feküdt az egykori belső habarcsból kialakított és többszörösen meszelt architektúra maradványa. Az omladékban nagy mennyiségű erősen oxidált üvegtörmelék feküdt, ami szintén az egykori üvegház funkcióra utal. Az épületet a jelenleg is álló üvegházak 1803-as kialakításakor bontották el.

Az É-i kert területén – a képi forrásanyag ismeretében – több ponton is átvágtuk az egykori kert útrendszerét. Ennek során előkerült mind a barokk, mind a tájképi kert útjainak kavicsos sávja. A kert úthálózatát további műszeres mérésnek és az azon alapuló feltárásnak kell meghatároznia.

KOPPÁNY ANDRÁS

282. Környe, Alkotmány utca 5. (KÖH 34285)

(Komárom-Esztergom megye) Ró

2009. augusztus 1–31. között folytattuk a késő római erőd területének feltárását, az óvoda udvarán (2/1 hrsz.) és a D-ről és K-ről folytatólagosan hozzá csatlakozó ún. Feszty udvarban (7/1, 11 hrsz.). A területtel K-ről szomszédos Régi Iskola udvarában 2008-ban folytattunk feltárásokat,¹⁹ a DNY-ről szomszédos területet, amely NY-ről két kisebb telekkel van ma elválasztva az óvoda udvarától (5 hrsz., Alkotmány u. 1.) a Művelődési Ház építése előtt Bíró Endre tárta fel 1961-ben.²⁰ Az Alkotmány u. D-i szélén, az óvoda területét É-ről lezáró vonalon az elmúlt években a tatai Kuny Domokos Múzeum munkatársai végeztek megelőző feltárást a járda és a villanyoszlopok telepítése miatt.

A Leshegy és az Által-ér közötti lejtős terület az elmúlt évszázadokban több ízben szenvedett nagyobb mérvű földmunkákat, amelyeket építkezések követtek. A késő római erőd építését megelőző 4. századi planírozást követően az óvoda területén a 19–20. századokban végeztek szintegyengetést, ami a teljes beltelek eredeti járószintjének nagyjából 1 m-es csökkenését, ezzel a lelőhely felső részének, a késő római rétegeknek a pusztulását is vonta maga után. A nagymérvű szintcsökkenés az Alkotmány út, ill. a tőle É-ra fekvő telkek szintjéhez viszonyítható, hasonlóképpen a Feszty udvar D-i részének jóval magasabb, viszont valamennyire feltöltődött szintjéhez.

A feltárás földmunkával járó részét megelőzően georadar vizsgálatot végeztünk (Pattantyús Ábrahám Miklós, Eötvös Loránd Geofizikai Intézet) a lelőhely háromnegyed részén, kb. 3000 m²-en. A georadar vizsgálat erősen bolygatott területet mutatott, szórványos régészeti jelenségekkel.

A feltárható területen 4×4 m-es szelvényeket, 1–2 m széles kutatóárkokat, 3×2 m-es szondákat nyitottunk, 1 m-es tanúfalakkal, amelyeket indokolt esetben elbontottunk, a szelvényeket és szondákat egybenyitva. A ténylegesen feltárt terület összesen 655 m². A főként egy és csak helyenként két régészeti rétegből álló lelőhelyen a leletsűrűség kismértékű volt.

A lelőhely óvodaudvari és a Feszty udvar É-i felére eső részén a késő római korból, vagyis az erőd korszakából semmi nem maradt. Feltételeken egy terméskövekkel borított kisebb felszín köthető az erőd korszakához, ami a K–Ny irányú belső út feltételezhető vonalával esik egybe. A principatus korából 1,5–2 m mélységben épületfalalapok, egy csatornalefolyó és egy kemence került elő, valamint kerámiatöredékek. A feltáráson megfigyelt jelenségek hasonlóak a Bíró Endre 1961. évi és a MNM 2008. évi feltárásai eredményeihez.

A lelőhely D-i – az ún. Feszty udvar közepére eső – részén jóval magasabb a járószint, mint az óvoda udvarán. Ennek oka az elbontott 18. századi épületek omladékai, maradványai. Megállapítottuk, hogy az újkori építkezéseknél elpusztították a késő római épületrészeket és alapfalakat, amelyekből egy szenedett felületű 30 cm vastag terazzopadló-töredék és egy 1×1 m-es ráépített pillér maradt azonosítható állapotban.

Konzulens: Tóth Endre (MNM).

Munkatársak: Sréter Kinga (ELTE); a fémkeresős vizsgálatokat Glász József és Határ József, a geodéziai munkákat Wittmann Zoltán végezték.

SZABÓ ÁDÁM

283. Kövegy határa

(Csongrád megye) Sza, Kö

2009. március 10. és április 2. közt helyszíni szemlét tartottunk az M43 autópálya Makó-országhatár közti szakaszán. A szemle célja a korábban (2005, Szalontai Csaba) már lokalizált lelőhelyek kiterjedésének ellenőrzése és esetleges pontosítása volt.

M43-52 (KÖH 52759): Egy darab szarmata szórványt gyűjtöttünk, egy elszántott tanya romjai közt találtuk a töredéket a megehetősen „szemetes” felszínen.

M43-53 (KÖH 52761): Itt is mindössze egy szórvány szarmata cserepet találtunk.

M43-54 (KÖH 52764): Felszínét éppen szántották, a bejárt, letaposott felszínen semmit nem találtunk.

M43-55 (KÖH 52765): A Kövegy Ny-i határában fekvő lelőhely területén csupán újkori anyagot találtunk.

M43-56 (KÖH 52766): A Kruzslíc-dűlőben lokalizálható lelőhely területén nagyon szórványosan

19 Szabó Á.: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2008. Budapest, 2009, 218–219.

20 Bíró E.: RégFüz Ser I. No. 14, 1961, 33.

gyűjtöttünk középkori leletanyagot, kiterjedése valamivel nagyobb, mint a Szalontai-féle terepbejárás tapasztalt és DK-i irányba (Kövegyi-csatorna partja) el is tolódik egy picit.

M43-57 (KÖH 52768): A Kövegyi-csatorna partján található lelőhelyen leletanyagot nem találtunk.

M43-58 (KÖH 52770): A Kruzslic-dűlőben fekvő kis kiterjedésű lelőhelyen a frissen szántott, poros felszínen, meglehetősen rossz megfigyelési körülmények közt csupán egy 1 darab szarmata szórványt gyűjtöttünk

Munkatársak: Koller Melinda, Hetesi Szilvia, Hrivnák Péter Pál.

FEKETE CSANÁD

284. Kőszeg, Jurisics tér (KÖH 69525)

(Vas megye) LT, Kö

Kőszeg történelmi főterén 2009. október 5. és november 17. között három helyszínen folytattunk kutatásokat. A tér Ny-i és K-i oldala között ma is jól látható, jelentős szintkülönbség van. Mindhárom kutatott felület rétegsorra arról tanúskodik, hogy a területen valamikor az újkor (18–20. sz.) során jelentős tereprendezés folyhatott, amikor a felső földrétegeket teljesen elpusztították. Az első régészeti korú rétegek a mai járósinttől 30–90 cm mélyen kezdődnek.

Az első helyszínen, a tér D-i részén álló Szűz Mária szobor előtt egy kisebb Ny–K-i irányú szelvényt nyitottunk. Itt célunk volt, hogy a szelvényt szakaszt a következő ütemben a tér két oldalán épített házsorok homlokzatáig meghosszabbítva a térről egy teljes keresztmetszetet nyerjünk. Ebben a szelvényben a Ny-i oldalon kb. 90 cm újkori feltöltés alatt kezdődtek a régészeti rétegek (a szelvénynek ezen a részén magasabb talajfeltöltés van, az egykori elkerített „kert” maradványa miatt, melyet az archív fényképeken, valamint képeslapokon lehet látni). A K-i oldalon az újkori réteg mindössze 40(!) cm vastag, ebben a mélységben jelentős mennyiségű égett állatcsontot találtunk, melyet a tér D-i oldalán, a mai Levéltár helyén, a késő középkorban és koraújkorban működő vágóhid hulladékához és a piactéren működő korabeli „lacipecsenyésekhez” kapcsolhatunk. Ezzel egy mélységben egy kavicsos járósintet – korabeli térburkolatot – is dokumentáltunk.

Mindezek alatt több vékony, átégett pusztulási réteget figyeltünk meg, majd a mai felszíntől alig 80 cm-re egy karóssorral keretezett sekély, az alján égett árokszakaszra bukkantunk, amelyben feltételezhetően az 1532-es ostromhoz köthető ágyúgolyók darabjait bontottuk ki. Az árok részben már az altalajba mélyed.

A szelvény K-i részén kb. 150–160 cm mélységben agyagos altalajt találtunk, az értékelhető rétegsor tehát alig több mint 1 m vastag. Az árokszakasz Ny-i oldalán 170–180 cm mélyen találtuk meg a kavicsos altalajt. A szelvényben több cölöplyukat és átégett gerendamaradványt is kibontottunk. A Mária-oszlop előtt található

objektumokból vegyesen került elő késő középkori és kelta leletanyag. A nedves agyagrétegekből felvett kerámia alapján egyértelműen a keltákhoz köthető objektumot egyelőre nem tudtunk elkülöníteni.

A felületen rábontottunk az 1739-ben emelt Szűz Mária-szobor talapzatához vezető hajdani lépcsősorra, azzal a céllal, hogy a 18. századi járósint meghatározásával adatokat szolgáltatassunk a tér szintsüllyesztésének és a szobor talapzatának tervezéséhez.

A második felületet az 1615–1618 között emelt Szent Imre templom szentélye és sekrestyéje K-i oldalán nyitottuk, ill. a templom D-i oldalán a szentély és a hajó találkozásánál egy kis kiterjedésű szondát is ástunk. A kutatás célja a Bakay Kornél publikációiból ismert ásatás során feltárt temető kerítőfal vonalának tisztázása, valamint az írott forrásokban említett temetőkápolna lehetőség szerinti feltárása volt. Az írott források felkutatásában Mentényi Klára művészettörténész nyújtott segítséget.

A felület D-i részén többek közt a Szent Imre templom alapfalairól nyertünk új adatokat. A térnek ez a része – a kutatásból is igazolhatóan – hajdan domb volt, ennek megfelelően a régészeti rétegek már igen magasan, a mai felszínhez képest 40–50 cm mélyen jelentkeztek. Az altalaj teteje a Szent Imre templom szentélyétől K-re 130 cm mélységben volt, a templom alapját 155 cm mélyen találtuk meg. A fent említett dombbal lehet összefüggésben az az árok, mely a felület K-i részén É–D irányban húzódott. Pontos korát megállapítani nem lehetett, kelta leletanyag mellett középkori kerámia is került elő belőle.

A Szent Imre templom szentélyétől É-ra, közvetlen a szentély és a sekrestye falai között, a sekrestye falával párhuzamosan, attól kb. 10 cm-re egy ÉK–DNy irányú falszakasz fut, amely a sekrestye falába futó működő villanykábel miatt kényszerűségből meghagyott metszetfalba fut bele, és annak É-i oldalán már nem látható. A fal biztosan késő középkori vagy kora újkori, mert egy késő középkori kerámiával datált, kör alakú objektumot vágott el. Az agyagba rakott kőfal a templomnál korábbi temetőfallal azonosítható, melyet a Szent Imre templom építése során egyfelől felhasználtak/beépítettek, másfelől elpusztítottak. A Szent Imre templom szentélyétől D-re nyitott szondában már nem találtuk meg, a fal Ny felé fordulva, a Szent Imre templom alatt folytatódhatott.

A szondában (6. szonda) a Szent Imre templomhoz köthető rétegsorok helyett egyrétegű feltöltést figyeltünk meg, amelynek felső harmadában vastag mészcák húzódott. Mivel ugyanez a mészréteg ugyanabban a szintben a templom alapozásának kövein is látszott, feltételezhetően egy, az épület emelésekor használt meszesgödör nyomait találtuk meg.

Az ásatás legjelentősebb eredményének a középkori Szent Katalin kápolna szentélyének előkerülése tekinthető, az épület alapfalait a Szent Imre templom sekrestyéjétől K-re bontottuk ki. Az első kövek a mai felszíntől 20 cm mélyen jelentkeztek.